

**Co-funded by
the European Union**

AKTIVUJÍCÍ SCÉNÁŘ HODINY
vypracovaný v rámci projektu
„INOVACE V ŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ“

TÉMA:

**Fact-checking – jak fungují organizace ověřující informace?
(Metody práce, zdroje, společenská odpovědnost)**

1. Cíle hodiny

Žák:

- vysvětluje, co je fact-checking a jakou má roli v boji s dezinformacemi,
- zná příklady fact-checkingových organizací působících v Polsku, Česku, na Slovensku a v EU,
- rozumí tomu, jak se profesionálním způsobem ověřuje důvěryhodnost informací,
- umí rozlišit názor od faktu a prověřit zdroje,
- rozvíjí schopnost kritického myšlení, analýzy informací a jejich odpovědného sdílení.

2. Cílová skupina

Žáci základní školy

3. Metody výuky

- Brainstorming
- Mini-přednáška s prezentací
- Skupinové cvičení „Jak to ověřují profesionálové?“
- Moderovaná diskuse
- Individuální práce – závěrečná reflexe

4.

**Co-funded by
the European Union**

Didaktické pomůcky / zdroje

- Projektor nebo interaktivní tabule
- Vytisknuté krátké zprávy (část pravdivé, část nepravdivé)
- Infografika: „Proces fact-checkingu v 5 krocích“
- Flipchart a fixy
- Přístup ke stránkám fact-checkingových organizací:
 - o Polsko: Demagog.org.pl, Konkret24
 - o Česko: Manipulatori.cz, Demagog.cz
 - o Slovensko: Demagog.sk, Infosecurity.sk
 - o EU: EUvsDisinfo.eu, EDMO.eu
 - o Globální: IFCN – International Fact-Checking Network

5. Průběh hodiny (45 minut)

1. Úvod – je každá drbna o celebritách pravdivá? (5 min)

Forma: brainstorming

Průběh:

Učitel zahájí hodinu krátkým úvodním rozhovorem:

- Otázky pro žáky:
 - o Slyšeli jste někdy šokující drb o hvězdách, který se později ukázal jako nepravdivý nebo smyšlený médií?
 - o Proč se zprávy o celebritách šíří rychleji než jiné informace na internetu?
 - o Způsobuje to, že někdo je velmi známý a často se objevuje v médiích, že snáze uvěříme každému příběhu o něm?
 - o Jaké emoce nejčastěji vyvolávají takové zprávy – zvědavost, překvapení, pobouření, smích?

Odborné informace (pro učitele):

- Mechanismy vzniku drbů:

Drby o známých osobnostech často vznikají bez důkladného ověření faktů. Mohou být založeny na:

 - o jedné fotografii vytržené z kontextu,
 - o nedomluženém nebo upraveném citátu,
 - o informacích od anonymních „svědků“, které nikdy nebyly potvrzeny.
- Proč se šíří?
 - o Celebryty vzbuzují zájem, protože jsou populární a dobře rozpoznatelné.
 - o Příběhy o jejich soukromém životě přitahují pozornost, vyvolávají emoce a zvědavost, takže se ochotně sdílejí – i bez ověření.
 - o Zábavní média a bulvární portály často zveřejňují neověřené informace, protože rozhoduje rychlost a senzace, nikoli pravda.

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

Algoritmy sociálních sítí zvýhodňují emocionální obsah, což způsobuje, že drby se šíří bleskově.

- Důsledky falešných informací o celebritách:

- o Mohou zničit pověst dotyčné osoby a poškodit její soukromý i profesní život.

- o Uvádějí v omyl fanoušky i veřejnost, utvrzují nepravdivý obraz dané osoby.

- o Mohou vést k štvanci, nenávisti, kyberšikaně nebo ztrátě reklamních smluv a práce v oboru.

2. Definice a příklady (10 min)

Forma: mini-přednáška s prvkem ústního kvízu (otázky a odpovědi od žáků)

Definice – vysvětlení klíčových pojmů

1. Fact-checking

- o Proces ověřování faktů obsažených ve zprávách, veřejných vyjádřeních či příspěvcích na internetu.

- o Spočívá v porovnávání informací s důvěryhodnými zdroji: statistickými údaji, vědeckými výzkumy, vládními dokumenty, zprávami nezávislých organizací, výroky expertů.

- o Cílem fact-checkingu je zjistit, zda je obsah pravdivý, částečně pravdivý nebo nepravdivý a zveřejnit spolehlivé vysvětlení pro publikum.

2. Fact-checkingové organizace

- o Nezávislé subjekty (např. portály, nadace, novinářské skupiny), které se systematicky zabývají ověřováním pravdivosti informací.

- o Působí na základě etických kodexů (např. IFCN – International Fact-Checking Network), zajišťují transparentnost zdrojů a metod práce.

- o Často spolupracují se sociálními platformami (Facebook, TikTok, X/Twitter), aby označovaly nebo odstraňovaly falešný obsah a chránily uživatele před dezinformacemi.

3. Důvěryhodné zdroje

- o Podepsaný autor nebo instituce (např. WHO, Evropská komise, Eurostat).

- o Úřední dokumenty, zprávy z vědeckých výzkumů, akademické publikace.

- o Média považovaná za profesionální, která dodržují zásady novinářské verifikace informací (uvádějí zdroje, citace, statistiky).

4. Podezřelé zdroje

- o Chybí podpis autora („anonymní expert“, „zdroje z internetu“).

- o „Tajné dokumenty“, k nimž není přístup, nebo úplný nedostatek důkazů.

- o Senzacechtivé titulky typu: „Pravda, kterou ti nechtějí říct!“, „Exploze šokujících faktů!“ – založené na emocích místo na faktech.

- o Stránky zveřejňující výhradně kontroverzní obsah, který nemá potvrzení v jiných médiích.

**Co-funded by
the European Union**

Příklady fact-checkingu v praxi:

1. **Demagog.org.pl (Polsko)**
 - o Ověřuje výrok politika: „V Polsku vzrostly daně o 30 % za rok.“
 - o Verifikace: údaje GUS ukazují, že nárůst činil 5 %, nikoli 30 %.
 - o Výsledek: nepravda – publikace článku s odůvodněním.
2. **EUvsDisinfo (EU)**
 - o Analyzuje ruskou dezinformaci: „Ukrajina plánuje použití biologických zbraní na hranici s EU.“
 - o Verifikace: OSN a WHO popírají existenci takových plánů, žádné důkazy.
 - o Výsledek: fake news, zveřejněná oprava v databázi EUvsDisinfo.
3. **Manipulátoři.cz (Česko)**
 - o Ověřuje příběh šířící se na sociálních sítích: „V Česku byl zaveden zákaz vánočních stromků ve školách, aby neurážely náboženské menšiny.“
 - o Verifikace: kontrola sdělení MŠMT ČR – žádné takové rozhodnutí.
 - o Výsledek: nepravdivá informace, příklad cíleného vyvolávání společenských rozporů.

Prvek ústního kvízu (2–3 min)

Učitel čte krátké titulky, žáci odpovídají „důvěryhodné / podezřelé“ a uvádějí důvod:

- „Experti WHO publikují zprávu o účinnosti nových vakcín.“
- „Anonymní lékař odhaluje: vakcíny způsobují magnetismus těla.“
- „Eurostat: v roce 2023 inflace v Česku klesla o 2 % – úplná zpráva online.“
- „Tajný zdroj: EU chce do roku 2026 zakázat domácí zahrádky!“

3. Cvičení – „Jak to ověřují profesionálové?“ (15 min)

Forma: práce ve skupinách (3–5 osob)

Cíl cvičení: naučit žáky základnímu způsobu uvažování fact-checkera – jak krok za krokem ověřovat informace, aby oddělili fakta od manipulace.

Instrukce pro učitele

1. Rozdělte třídu do skupin po 3–5 žácích.
2. Rozdejte každé skupině sadu 4 krátkých zpráv/titulků (2 pravdivé, 2 falešné – např. vytištěné nebo ukázané na slidu ve formě screenshotů).
3. Vysvětlete, že jejich úkolem je vžít se do role fact-checkerů – novinářů a expertů, kteří krok po kroku ověřují pravdivost informací.

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

Příkladové zprávy pro skupiny

1. „Evropská unie plánuje zákaz prodeje papírových knih od roku 2026.“
2. „Ministerstvo zdravotnictví zveřejnilo zprávu o účinnosti nových vakcín – dostupnou na stránce gov.pl.“
3. „Tajemný dokument odhaluje, že školy v Česku budou trestat žáky za používání mobilních telefonů.“
4. „Příští týden budou všechny zápasy školní fotbalové ligy zrušeny kvůli předpovídaným bouřkám.“

Úkoly pro skupiny

1. Označte zprávy, které mohou být falešné.
– Dávejte pozor na: chybějící zdroj, senzacechtivý tón, anonymní citace, tajemné dokumenty, podivné sliby.
2. Zapište otázky, které by si položil profesionální fact-checker, např.:
 - o Kdo je autorem informace?
 - o Jsou uvedeny zdroje (zpráva, oficiální stránka, jméno experta)?
 - o Uvádějí stejná data i jiné portály?
 - o Lze to potvrdit v důvěryhodných institucích (např. WHO, Eurostat, ministerstvo)?
 - o Nesnaží se obsah hrát na emoce nebo nepřipomíná konspirační teorii?
3. Navrhněte místa k ověření:
 - o Fact-checkingové portály: Demagog.org.pl, Manipulatoři.cz, Demagog.sk, EUvsDisinfo.eu
 - o Oficiální stránky institucí: gov.pl, ec.europa.eu, WHO, Eurostat
 - o Vyhledávač obrázků: Google Images (ověřování fotografií)
 - o Porovnání obsahu ve více velkých médiích

Tabulka k doplnění:

Obsah zprávy	Podezřelá? (ANO/NE)	Jak ověřit? (zdroje, otázky)	Lze potvrdit? (ANO/NE)
-------------------------	--------------------------------	---	-----------------------------------

**Co-funded by
the European Union**

**Obsah
zprávy**

**Podezřelá?
(ANO/NE)**

**Jak ověřit? (zdroje,
otázky)**

**Lze potvrdit?
(ANO/NE)**

Diskuse

- Každá skupina vybere jeden příklad a popíše, jaké kroky ověřování použila a jaké jsou výsledky jejich mini-vyšetřování.
- Učitel doplňuje, že profesionální fact-checkeři používají podobné metody, ale mají přístup k větším databázím, expertům a nástrojům.
- Zdůrazněte: fact-checking = analýza důkazů, nikoli názorů nebo emocí.

4. Diskuse – může se fact-checking mýlit? (8 min)

Forma: řízený rozhovor, moderovaný učitelem

Cíl: uvědomit si, že ani fact-checking není neomylný, ale je klíčovým prvkem boje s dezinformací.

Otázky pro žáky:

1. Mají fact-checkingové organizace vždy pravdu?
 - Co může způsobit, že se spletou (např. nedostupnost úplných dat, rozporné informace, omezený čas)?
 - Dělalí chyby i věda a žurnalistika?
2. Co je nutné, aby ověření informací bylo spolehlivé?
 - Důvěryhodné, oficiální zdroje (zprávy, úřední dokumenty, vědecké výzkumy).
 - Ověření informací na několika nezávislých místech.
 - Jasné a transparentní vysvětlení, proč je zpráva pravdivá nebo nepravdivá.
3. Proč někteří lidé navzdory opravám stále věří fake news?
 - Efekt potvrzení – raději věříme něčemu, co souhlasí s našimi přesvědčeními.
 - Nedůvěra k expertům nebo médiím.
 - Silné emoce (strach, hněv), které ztěžují logické myšlení.
 - Fake news se šíří rychleji než oprava.

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

4. Měl by být fact-checking povinný na sociálních sítích?
- Plusy: rychlejší odhalování lží, ochrana uživatelů.
 - Mínusy: riziko cenzury, omezení svobody slova, problém s určením jediné „pravdy“.

Doplňující otázky k reflexi:

- Chtěli byste, aby každé podezřelé video, meme či post byl ověřován před zveřejněním?
- Jak by to mohlo změnit dnešní internet?

Závěry učitele:

- Fact-checking je nástroj založený na důkazech, vědě a analýze zdrojů, který pomáhá rozlišovat pravdu od lži.
- I fact-checkeři se mohou mýlit, proto je důležité používat více různých zdrojů a ověřovat informace samostatně.
- Nejlepší obranou proti fake news je kritické myšlení, otázka „kdo to napsal?“ a využívání důvěryhodných ověřovacích portálů (např. Demagog, EUvsDisinfo, EDMO).

5. Shrnutí a reflexe (7 min)

Forma: individuální práce + společná tabule

Žáci dokončí věty:

- „Pochopil/a jsem, že fact-checking...“
- „Nejdůležitější otázka, kterou si položím před sdílením zprávy, je...“
- „V budoucnu ověřím informace na stránce...“

Na závěr třída vytvoří seznam „5 zásad samostatného fact-checkingu“, např.:

1. Zkontroluj autora a zdroj.
2. Hledej potvrzení v jiných médiích.
3. Vyhybej se anonymním „senzacím“.
4. Využívej fact-checkingové portály (Demagog, EDMO, EUvsDisinfo).
5. Nesdílej neověřené zprávy.

6. Slovník pojmů – Fact-checking

Pojem	Definice
Fact-checking	Proces ověřování pravdivosti informací na základě spolehlivých zdrojů a důkazů.
Fact-checkingová organizace	Nezávislá instituce, jejímž úkolem je ověřování faktů ve veřejném prostoru.

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

Pojem

Důvěryhodný zdroj

Podezřelý zdroj

Oprava

Definice

Autor podepsaný, potvrzený daty, dokumenty, vědeckými výzkumy.

Anonymní, bez důkazů, opírající se o emoce a drby.

Informace korigující falešnou zprávu, zveřejněná po ověření.

7. Metodický průvodce pro učitele

1. Příklady a výběr materiálů

- Používej fiktivní nebo neutrální zprávy inspirované reálnými situacemi, aby se předešlo politickým či lokálním kontroverzím.
- Můžeš využít příklady z oblasti zdraví, vědy, sportu, vzdělávání, životního prostředí – aby cvičení byla žákům blízká, ale nezpůsobovala spory.
- Dbej na pestrost forem: novinové titulky, příspěvky ze sociálních sítí, úryvky z výroků politiků, grafiky, krátká videa.

2. Didaktické materiály

- Výtisky zpráv: pravdivé a falešné příspěvky, pro skupinovou analýzu.
- Tabulky pro analýzu zdrojů: sloupce „Autor“, „Zdroje/důkazy“, „Lze potvrdit?“, „Hodnocení důvěryhodnosti“.
- Infografika: „5 kroků fact-checkera“ (např. zkontroluj autora, hledej zdroje, porovnej s jinými médii, zeptej se experta, použij ověřovací nástroje).
- Seznam fact-checkingových portálů:
 - o PL: Demagog.org.pl, Konkret24
 - o CZ: Manipulátoři.cz, Demagog.cz
 - o SK: Demagog.sk, Infosecurity.sk
 - o EU: EUvsDisinfo.eu, EDMO.eu
- Další online nástroje: vyhledávače obrázků (Google Lens, TinEye), archivní stránky (Wayback Machine), ověřovače odkazů.

3. Moderování výuky

- Klad' otevřené otázky, např.:
 - o „Jak by to ověřil profesionální fact-checker?“
 - o „Jaké důkazy jsou zde uvedeny a jsou důvěryhodné?“
 - o „Stačí jeden článek k tomu, abychom něco považovali za pravdu?“
- Zdůrazňuj proces – ukazuj, že fact-checking je analýza zdrojů, ne vyjadřování vlastního názoru.
- Podporuj práci ve dvojicích nebo malých skupinách, aby si žáci mohli vyměňovat nápady a argumenty.
- Zařazuj krátké příklady falešných stop, které dokážou zmást i novináře – ukážeš tak, že omyly jsou přirozené.

4. Bezpečná atmosféra

- Zdůrazňuj, že každý se může mýlit – učíme se, jak chyby neopakovat.

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

•
se

**Co-funded by
the European Union**

Vyhýbej

známkování žáků za chybné odpovědi – místo toho se ptej:

o „Co tě vedlo k tomu, že jsi tuto informaci považoval/a za pravdivou/nepravdivou?“

o „Jak jinak by se to dalo ověřit?“

• Podporuj postoj skepticismu založeného na důkazech, nikoli slepé důvěry či odmítání informací.

5. Možná rozšíření hodin

• Třídní projekt „Fact-checkingová stanice“ – během týdne žáci přinášejí různé internetové zprávy, vybírají nejpodzřelejší a společně je ověřují, vytvářejí tabuli faktů a mýtů.

• Vzdělávací hra „Fact-checker vs. Fake news“ – týmy soutěží, kdo rychleji najde důkazy potvrzující nebo vyvracející zprávu.

• Mini-rozhovor s lokálním novinářem nebo fact-checkerem – pozvání odborníka do školy (nebo online) ukáže, jak vypadá práce profesionálů.

8. Vědecké a vzdělávací zdroje

• EDMO – European Digital Media Observatory

<https://edmo.eu>

• EUvsDisinfo – projekt Evropské služby pro vnější činnost

<https://euvsdisinfo.eu>

• IFCN – International Fact-Checking Network (Kodex principů)

<https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/>

• Demagog.org.pl (Polsko)

<https://demagog.org.pl>

• Konkret24 (Polsko)

<https://konkret24.tvn24.pl>

• Manipulatori.cz (Česko)

<https://manipulatori.cz>

• Demagog.cz (Česko)

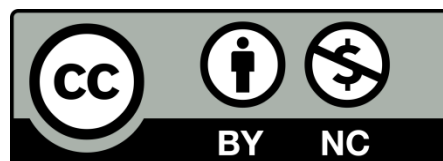
<https://demagog.cz>

• Demagog.sk (Slovensko)

<https://demagog.sk>

• Infosecurity.sk (Slovensko)

<https://infosecurity.sk>

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií